

D·N

17/2 1947

Ordnar och snobberi

Frågan om ordensväsendets avskaffande har än en gång framförts, denna gång i en motion av två folkpartister. Det är en gammal debattfråga, utan större betydelse, men med förmåga att väcka stort intresse. För några årtionden sedan var vänstern — liberaler och socialdemokrater — så gott som enig i sitt krav på ordnarnas försvinnande. I andra kammaren röstade växande majoriteter för denna lösning under 1910-talet, medan första kammaren sade nej. Med makten blev man mer betänksam, och intet förslag i saken har vunnit flertal i båda kammarna. Ännu år 1927 uttalade sig dock konstitutionsutskottet mot ordensväsendet; till och med en högerman — rådmän Dahl, senare finansminister, ett av högerens skarpare — stred med ironi och energi för ordnarnas borttagande.

Saken borde nu vara mogen att avföras från dagordningen. Inte i tecknet av en slö konservatism, som

säger att det hela är likgiltigt, att ordnarna inte gör någon skada, att den mänskliga fåfängan måste uppmuntras även med tvivelaktiga medel. Utan genom ett raskt beslut att avveckla en ordning som av sina anhängare försvaras huvudsakligen genom hänvisningar till gammal sed och andras dumhet.

På det allmänt löjligen ordensväsendet behöver inte många ord spillas. Att genom märken på kläderna hävda sin ställning borde inte vara behagligt annat än för den inbilsk medelmåttan. Det är svårt att finna något mer komiskt än en samling herrar som nyfikat går och nosar på varandras ordens-tecken. Men härtill kommer att ordnarna blivit ett klassmärke; enklare människor får medaljer, men inte ordnar. De är ett manligt privilegium; kvinnor får, liksom underbefäl och vaktmästare, nöja sig med medaljer. I stort sett utdelas ordnarna efter tjänsteställning; de vissar alltså inte förtjänsten, utan blott den sociala ställningen.

Även utifrån de tarvliga synpunkter som skulle ge ordnarna värde börjar de förlora detta värde. De flesta socialdemokrater och liberaler vägrar att ta emot ordnar. Regeringsmedlemmarna är utan denna prydnad, medan subalterner från departement och ämbetsverk blommar i falska juveler; utrikesministern i

sin svarta frack verkar enkel vid sidan av legationssekreteraren, som under några års tjänstgöring förvärvat allehanda nådedevermalen. På detta sätt kommer de dekorerade i ett pinsamt läge; de blir misstänkta för att vara barnsligare än andra. Ett resultat härav är att även ordensbehängda herrar talar mer förakt om ordensväsendet och säger sig bära ordnar endast av vänlighet mot de andra, mer troskyldiga, som sätter värde på ståten. En annan följd är att en viss påtryckning utövas för att få ordensfiender att motta ordnar; de bör, säger man, göra det för att inte bringa systemet i misskredit och för att inte själva bli beskyllda för ett annat slags fåfänga — ostentativt förakt för ordnar. Den snobberiets problematik som här uppstår kunde ge en Proust stoff till ett roligt kapitel, men det är icke den sorts problematik som väcker starkare medkänsla.

I riksdagsdebatterna har särskilt två argument för ordensväsendet framförts. Genom ordnar kan man locka fåfänga personer att skänka pengar till allmännyttiga och välgörande ändamål; genom ordnar kan man vidare på ett enkelt och billigt sätt belöna i skilda sammanhang tjänstvilliga utlänningar. Det förstnämnda skälet förutsätter ett slags handel med ordnar, som inte anständigtvis bör förekomma. För resten lär detta skäl numera inte ha någon bärkraft; snarare har dess flitiga användning lett till att mecenater utan orsak påstås handla av längtan efter vasen, inte av människokärlek. Att begagna ordnar som drickspengar till främlingar kan inte heller gärna vara nödvändigt. USA och Schweiz har intet ordensväsen, och de lär inte nämnvärt förlora på den bristen.

Ordensvännerna har ännu en reträttlinje. Det sägs att saken är för obetydlig att bråka om, och man söker på detta sätt förlöjligen dem som angriper det löjligen. Härpå är tillräckligt att svara att även små missförhållanden bör tas bort, om det kan ske utan risker. Vill man bagatellisera ordensväsendet, är det lika enkelt att gå med på dess avskaffande utan strid som att hårdnackat försvara dess bestånd. Och slutligen har vi det klassiska argumentet för konservatism i frågor av detta slag: människorna är nu en gång fyllda av fåfänglighet, det är inte att göra dem bättre genom större förbättring utan genom att de inte. Men av

dock att de
inte längre
narraktigt
utan und
let all

under kriget anses på något sätt opassande, medan man ingående analyserar obetydliga personfrågor och händelser från krigstiden.

Det oerhörda i de socialdemokratiska anklagelserna belyses bäst genom påpekandet att partiet vid beslutet i fråga hade parlamentarisk majoritet och ledningen av regeringen. Socialdemokraterna gör gällande att de trots detta förhållande inte var ansvariga för beslutet. De skulle ha gått med på det därför att eljest en regeringsbildning som närmast måste betecknas som en statskupp kommit till stånd. Statsministern, hans partivänner i regeringen, hela den våldiga socialdemokratiska majoriteten i andra kammaren var maktlösa, och i känslan av maktlöshet böjde de sig — det är kärnan i framställningen. Detta vill man på fullt allvar få oss att tro. Anspråken är sannerligen stora.

Att denna version underkännes innebär naturligtvis intet försök att angripa vare sig socialdemokratin eller arbetarklassen för någon speciell tendens till anpassning eller eftergifter under kriget. De svenska arbetarna var säkerligen i minst lika hög grad som någon annan samhällsgrupp fiender till nazismen och beredda att göra motstånd till det yttersta. Men någon anledning att tillägga den socialdemokratiska ledningen en särskild grad av fasthet och beslutsamhet finns inte. Här fanns försiktigheten och till och med défaitismen ganska starkt representerad. Statsministern yttrade några veckor före transiteringsbeslutet: "Det är icke sant att vi med surmulen uppsyn ställer oss vid sidan av världshändelsernas gång"; orden kunde vid denna tid tolkas blott som en artighet mot nazisterna. Och i samma läge innehöll flera av partiets största tidningar — under ledning av bland andra hrr Lindström, Vougt och Akerberg — de beryktade uttalanden som blivit symboliska för räddhågan och anpassningsviljan.

Den legendbildning som nu försöks är från två synpunkter osmaklig. Den underlättas av att statsminister Hansson är död och att kritik av hans handlingssätt därför icke gärna bedrivs av politiska motståndare. Och dess syfte är att, om också i förtäckta ordalag, göra monarken och de borgerliga partierna ansvariga för ett beslut som fattades under medverkan av den formellt och reellt maktägande socialdemokratin.